

Kâzım Orbay (1886-1964)

Kazım Orbay 1886 yılında İzmir'de İnas Terakki Mektebi yanındaki iki katlı büyük evde doğdu. Tam adı Mehmet Kâzım'dır. Babası aşar memuru Mahmut Hamdi Bey, annesi Fitnat Hanımdır. Küçük yaşlarda iken askerliğe ilgi duymuş ve asker olmayı istemiştir. Bu yüzden Beşiktaş Askeri Rüştiyesini ve Topçu İdadisini bitirmiştir. Daha sonra Harp Okuluna girmiştir. 1904 yılında Topçu Teğmen olarak mezun olmuştur. Aynı yıl Harp Akademisini kazanmış ve 1907 yılında Yüzbaşı olarak mezun olmuş ve 3 Ekim 1907 tarihinde 3. Ordu emrindeki Üsküp 16. Topçu Alayı 5. Batarya Komutanlığında görevlendirilmiştir. Bundan sonra da Selânik'teki 17. Nişancı Taburunda görev yapmıştır.

1908 yılında Almanya'da topçu piyade ve atış kursu görmüş ve bu kursun akabinde Nisan 1909'da Hareket Ordusunda 3. Bölük Komutanlığına atanmıştır. Yüzbaşı rütbesinde iken Hareket Ordusuyla İstanbul'a gelmiş ve 31 Mart (Rumî 1325) Vakasının (Miladi 13 Nisan 1909) bastırılmasında görev almıştır. 12 Ekim 1909 tarihinde ise Kıdemli Yüzbaşı olmuştur. 27 Haziran 1911'de Genelkurmay 5. Şube'de görevlendirilmiştir. Bu esnada Karadağ Harekâtına da katılmıştır. 5 Ağustos 1912'de Genelkurmay 3. Şubeye, 29 Eylül 1912'de ise Garp Ordusu Karargâhı İstihbarat Subaylığına atanmıştır. Balkan Savaşlarına (1912-1913) katılmıştır. 1914 yılında Harbiye Nezareti Başyaverliği görevine getirilmiştir. Bu arada Harbiye Nazırı olan Enver Paşa'nın kız kardeşi Mediha Hanım ile evlenmiş ve Haşmet adında bir oğulları olmuştur. I. Dünya Savaşı (1914-1918) boyunca Enver Paşa'nın en yakınında bulunmuştur.

I. Dünya Savaşı devam ederken 16. Sahra Topçu Alayı Batarya Komutanlığına atanmıştır. Daha sonra 3. Ordu Müfettişliği ve Mürettep Tümen'de Karargâh Subaylığı vazifesi ile devam etmiştir. Akabinde Genelkurmay Başkanlığı Karargâhında Karargâh Subaylığı, 5. Ordu Karargâh Subaylığı ve Harp Okulu İstihkâm Dersi Öğretim Üyesi vazifesini ifa etmiştir. Bundan sonra 3. Tümen Karargâh Subayı olarak çalışmıştır. 29 Kasım 1914'te Binbaşı rütbesini almış, 14 Aralık 1916'da Yarbay olmuştur. 28 Temmuz 1918'de ise Albaylığa yükselmiştir. 7 Ekim 1918'de Harbiye Nezareti Müsteşar Yardımcılığına atanmıştır. 12 Ağustos 1919'da Genelkurmay Personel Dairesinde görevlendirilmiştir. 2 Mayıs 1920 tarihinde Anadolu'ya geçip, Milli Ordu'ya katılmış ve 1922 tarihine kadar Doğu Cephesi 15. Kolordu Kurmay Başkanlığı ve Millî Savunma Bakanlığında Ordu Dairesi Başkanlığı görevlerini de yürütmüştür.

Kâzım Orbay 11 Mart 1922'de 3. Kafkas Tümeni Komutanı olmuştur. Başkomutanlık Meydan Muharebesine 3. Kafkas Tümeni Komutanı (Albay) olarak katılmıştır. Kurtuluş Savaşında 30 Ağustos 1922 günü akşam saatlerinde kendisine bağlı Türk birlikleri batıdan, Kızıldağ deresi yönünden sardıkları Yunan Ordusu'nun iki tümen komutanı ile çeşitli rütbelerde 75 komutanını ve 2000 erini esir almışlardı. 31 Ağustos günü Başkomutan Mustafa Kemal Paşa esirlerin Dumlupınar'da bulunan Başkomutanlık Karargâhına teslim edileceğini öğrenmiştir. Bunun üzerine Başkomutan 3. Kafkas Tümeni Komutanı Albay Kazım Orbay'dan Esir Yunan Komutanlarını huzuruna getirmesini istemiştir. Esir komutanları Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'nın huzuruna getirdiğinde -Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi'nde yayımlanan Kazım Orbay'ın Atatürk'e ait iki hatırasından- yaşadığı birinci hatırasını:

*"Köyün bir evinin avlusunda büyük bir masanın etrafında, ortada Başkomutanımız, iki tarafında Genelkurmay Başkanımız ile Garp Cephesi Komutanımız oturmuşlardı. Başkomutanımız tam karşısında bana ve sağımda biri General, biri de Albay olan Yunan komutanlara yer gösterdi. Atatürk çok nazik, asil tavrı ve güler yüzü ile Türkçe sorularına başladı; bunları Fransızcaya çeviriyordum. Yunan Komutanı kimin önünde bulduklarını anlamak istedi. Atatürk bu soruya yüksek bir sesle: "**Mareşal Mustafa Kemal**" cevabını verdi. Kendi Başkomutanlarının Atina'da olduğu, muzaffer Türk Başkomutanının ise savaş meydanında olduğunu gören Yunan komutanları, bir anda*

elektriklenmiş gibi ayağa kalktılar ve askerliklerinin en itinalı ve en saygılı hazır ol durumları ile Gazi Başkomutanımızı selamladılar.” Şeklinde anlatarak Türk ordusunda bir Tümen Komutanı olarak duyduğu gurur ve heyecanı aradan 40 yıl geçtiği halde halen hissettiğini ifade etmiştir.

Kâzım Orbay 31 Ağustos 1922 tarihinde Tümgeneralliğe terfi etmiştir. Tümgenerallik rütbesi ile 3. Kafkas Tümeni Komutanlığı görevini sürdürmüştür. 28 Mayıs 1924 tarihinde Genelkurmay II. Başkan Vekilliği görevi verilmiştir. 31 Ekim 1924 tarihinde ise bu göreve aslen atanmıştır. 30 Ağustos 1926 yılında Korgeneral olmuştur. Korgeneral rütbesi ile de Genelkurmay 2. Başkanlığı görevine devam etmiştir. 28 Ekim 1928-14 Haziran 1929 yılları arasında Afganistan’da Afganistan Askeri Heyeti Başkanlığı görevini yürütmüştür. 15 Haziran 1929 tarihinde 4. Kolordu Komutan Vekilliği vazifesi verilmiştir. 17 Aralık 1929’da 4. Kolordu Komutanlığına asaleten atanmıştır. 30 Temmuz 1930 tarihinde Jandarma Genel Komutanı olmuştur. Soyadı Kanunu yürürlüğe girdiğinde Orbay soyadı kendisine Mustafa Kemal Atatürk tarafından verilmiştir.

Kazım Orbay Jandarma Genel Komutanı olduğu sırada 24 Ağustos 1935 tarihinde 3. Ordu Müfettişi Orgeneral Ali Said Akbaytuğa’nın Yüksek Askerî Şûra Üyeliği’ne atanması ile boşalan 3. Ordu Müfettişliğine atanmıştır. 30 Ağustos 1935 günü de Orgeneralliğe terfi etmiştir.

Orgeneral Kâzım Orbay 3. Ordu Müfettişi görevini yürütürken Yüksek Askerî Şûra’da bulunmak üzere Ankara’ya gelmiştir. Burada şûra çalışmaları yapılırken Atatürk’ün Köşke çağırdığı emri kendisine tebliğ edilmiştir. Atatürk’ün huzuruna vardığında Başbakan ve İçişleri Bakanı ile toplantı halinde olduğu ve harita üzerinde Diyarbakır’da şehre giriş köprüsünü tutup yol kesen eşkıyalar hakkında değerlendirmeler yapıldığı sırada Atatürk ile arasında geçtiğini ifade ettiği ikinci hatırası şöyledir. Değerlendirmelerini yapan ve kararını veren Atatürk’ün gür ve net ifadelerle:

“İçişleri Bakanına; Şükrü Kaya, siz Hükümetin tam yetkisi ile, banada Orbay: siz de komuta yetkisi ile ikiniz hemen şimdi Diyarbakır’a hareket edeceksiniz. Durumu, olayı oradaki yetkili idare başları ve komutanlarla yerinde soruşturacak, gerekli bütün tedbirleri alacak ve kesin kararlarınızı hemen bildireceksiniz. Oralarda buna benzer küçük, büyük olayların bir daha olmaması kesin olarak sağlanmalıdır.” Dediğini bahsederek Atatürk’ün verdiği kararlardaki açıklık, doğruluk, kesinlik ve kararlılığından çok etkilendiğini anlatmaktadır. Verilen emirlerle ilgili cesaret ve inançlarının arttığını, bu engin inanç ve güven içinde iş başına koşup görevlerini istenildiği gibi başarı ile yaptıklarını, bu yaşadığı hatıra sonrasında hangi göreve atansa Atatürk’ü o günkü sesi ile içinde hissettiğini ifade etmektedir.

Kâzım Orbay 1937 yılı mart ayında başlayan eylül ayında bastırılan Dersim İsyanında 3. Ordu müfettişliği görevinde bulunuyordu. 1938 yılı ocak ayında bir yıl önce isyan bastırıldığında yakalanamayan Dersim’deki asilerden Kör Abbas ve Baluşağı aşireti mensuplarından oluşan bir çetenin asker kaçaklarını arayan jandarma birliğini Kalan bölgesinde pusuya düşürüp, jandarmaları şehit etmesinden sonra, Mercan deresindeki karakolu da basarak buradaki askerlerden iki askeri şehit etmeleri ile Dersim İsyanı yeniden ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Türk ordusu İkinci Dersim Harekâtını başlatmıştır. Bu çerçevede 4. Umum Müfettişliği 1937 yılında yapılan harekâtı sağlamlaştırmak ve yeni sorunların çıkmasını engellemek için tenkil ve tedip harekâtını başlatmıştır. Ardından Orgeneral Kâzım Orbay’ın başında bulunduğu 3. Ordu Müfettişliği de 1938 yılı temmuz ve ağustos ayı boyunca bölgedeki her yeri tarama harekâtını icra ederek, isyanı tamamen bastırılmış ve güvenliği sağlamıştır. Harekâtın başarısı nedeniyle Genelkurmay Başkanı Orgeneral Fevzi Çakmak 3. Ordu’ya Orgeneral Kâzım Orbay aracılığı ile takdirlerini sunmuştur. Orgeneral Kâzım Orbay ayrıca Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’e Dersim Harekâtının başarıyla bitirildiğini bildiren bir telgraf göndermiştir.

Orgeneral Kazım Orbay 07 Temmuz 1939'da İngiltere'den alınacak harp, silah ve malzemeleri için görüşmeler yapacak heyetin başkanı olarak Londra'ya gitmiş, burada ordunun ihtiyacı olan askeri silah ve malzemelerle ilgili görüşmeler yapmıştır. 03 Ekim 1939 tarihinde yine Orgeneral Kazım Orbay'ın riyasetinde Albay Nazmi Ataç, Binbaşı Remzi Akalın, Yüzbaşı Enver Akoğlu'ndan oluşan heyet İngiltere'ye gönderilmiştir. Burada geçici görevde bulunan Yüzbaşı Cevat Ozanalp, Yüzbaşı Atanutku, ve Hava Mühendisi Süreyya Yarasa ile deniz, hava ve kara Ateşemiliterlerinin katılımları ile Türk Ordusu'nun ihtiyacı silah ve askeri malzemeler ile ilgili inceleme ve araştırmalar yapmışlardır. Orgeneral Kazım Orbay başkanlığındaki heyet Fransa'ya da gitmiş askeri malzeme ve silah konusundaki çalışmayı Paris'te de gerçekleştirmiştir.

Kâzım Orbay, 15 Şubat 1943'te Yüksek Askerî Şûra Üyeliğine atanmış, 1 Aralık 1943 tarihinde ise Orgeneral Asım Gündüz'ün Yüksek Askerî Şûra Üyeliğine atanmasıyla Orgeneral Kazım Orbay da tekrar Genelkurmay II. Başkanlığı görevine getirilmiştir. Fevzi Çakmak Paşa'nın Genelkurmay Başkanlığından ayrılmasından sonra 12 Ocak 1944 tarihinde Türkiye'nin 3. Genelkurmay Başkanı olarak atanmıştır. Bu görevini 12 Ocak 1944-23 Temmuz 1946 tarihleri arasında sürdürmüştür. 29 Temmuz 1946 tarihinde Orgeneral Salih Omurtak'ın Genelkurmay Başkanlığı'na atanmasıyla Orgeneral Kazım Orbay'a Yüksek Askerî Şûra Üyeliği vazifesi yeniden verilmiştir. 07 Temmuz 1949 tarihinde Orgeneral Kazım Orbay geçici görevle Suriye'ye gönderilmiştir. 28 Eylül 1949 tarihinde Suriye'deki vazifesinde başarısından dolayı Suriye Hükümeti tarafından Suriye Liyakat Nişanı verilmiştir.

Bakanlar Kurulu Kararı gereği 24 Nisan 1950 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ni temsilen Cumhurbaşkanı Baş Yaveri Yarbay Cevdet Tolgay, Kurmay Binbaşı Selahattin Ergen, Üçüncü Ordudan Üsteğmen Ziya Yapıcı, Başgedikli Zafer Savaşan ve Gedikli Başçavuş Hasan Gündür'den oluşan heyet Orgeneral Kazım Orbay başkanlığında Rıza Şah Pehlevi'nin cenaze törenine katılmak üzere Tahran'a gönderilmiştir.

6 Temmuz 1950 tarihinde Orgeneral Salih Omurtak, Orgeneral Abdurrahman Nafiz Gürman, Orgeneral Hakkı Akoğuz ve Orgeneral Kazım Orbay Bakanlar Kurulu Kararı ile emekli edilmişlerdir.

02 Nisan 1953 tarihinde 1938 senesindeki Tunceli Harekâtı sırasında aile efradından 12 kişinin haksız yere öldürüldüğünü iddia eden Haydar Kank tarafından harekâtı idare eden Orgeneral Kazım Orbay, Tunceli Valisi Abdullah Alpdoğan ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya haklarında kanuni takibat yapılması için Türkiye Büyük Millet Meclisi Dilekçe Komisyonu Başkanlığı'na müracaat yapılmıştır.

Emekli Orgeneral Kâzım Orbay, 27 Mayıs 1960 Darbesi sonrası oluşturulan, 1961 Anayasası'nı yapmak için 6 Ocak 1961-24 Ekim 1961 tarihleri arasında toplanmış özel yasama meclisi olan Temsilciler Meclisi'nin başkanlığını da yapmıştır. Temsilciler Meclisi Başkanlığına seçildiği gün Akis Mecmuasının 23 Ocak 1961 tarihinde kendisiyle yaptığı mülakatta:

Sayın Devlet Başkanımızın isteği ile Kurucu Meclis üyeliğine seçildim. Gazetelerden Meclis Başkanlığı için aday gösterildiğimi öğrendim. Aklıma bugüne kadar Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti Meclislerinden bambaşka bir hüviyete sahip Kurucu Meclis'te daha değerli seçkin arkadaşların bulunduğu geldi. Seçildiğim zaman bir konuşma yapmak için önceden bir hazırlığım yoktu. Bu seçkin topluluğun çok kıymetli zamanını işgal etmemek için o an içimden geldiği gibi konuştum. Benim için bu büyük şereftir. Vazife verildi ve kabul ettim. Başkanlık divanındaki çok değerli arkadaşlarımla görevimizi başarıyla yapacağımızdan eminim." Şeklinde duygularını ifade etmiştir.

Kâzım Orbay askerlik hayatı boyunca ödül olarak çok sayıda madalya ve nişan almıştır. Bunlar: Gümüş Liyakat

Madalyası, Muharebe Gümüş İmtiyaz Madalyası, Harp Madalyası, Muharebe Altın Liyakat Madalyası, İstiklal Madalyası, Suriye Liyakat Nişanı, Alman Demir Salip Nişanı, Alman Kırmızı Kartal Nişanı, Alman Kılıçlı Haç Nişanıdır.

Orgeneral Mehmet Kâzım Orbay Fransızca, Almanca ve İtalyanca bilmekteydi. 3 Haziran 1964 tarihinde Ankara’da vefat etmiştir. Ankara Devlet Mezarlığı’na defnedilmiştir.

Orgeneral Kâzım Orbay İstiklal Harbi Komutanı ve Atatürk’ün silah arkadaşlarından birisi olduğu için, Atatürk’ün silah arkadaşlarına bir vefa borcu olarak 2549 sayılı Devlet Mezarlığı Kanunu geçici I. maddesinde bahsi geçen ve Anayasa’nın 134. maddesine göre yasalaştırılan 2876 sayılı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Kanunu’nun Ek- I sayılı 50 kişilik listesinde rütbe ve isimleri ifade edilen İstiklal Harbi Komutanları, Atatürk Araştırma Merkezinin Şeref Üyeleri kabul edilmişlerdir. Orgeneral Kâzım Orbay da bu listenin 12. sırasında yer almakta olup, 2876 sayılı yasanın (18138 Sayılı Resmî Gazetede yayımlandığı 17.08.1983 tarihinde) yürürlüğe girdiği tarihte Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyesi sıfatını da almıştır.

İbrahim BAŞ

KAYNAKÇA

BCA 030 11 01982614 T.C. Başvekâlet Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı’nın 27 Ağustos 1935 tarih ve 2/4284 sayılı yazısı, “Reisicumhur tarafından Üçüncü Ordu Müfettişi Orgeneral Ali Sait Akbaytuğa’nın Yüksek Askerî Şûra Üyeliğine, Jandarma Genel Komutanı Kazım Orbay’ın Üçüncü Ordu Müfettişliğine tayin edildiği”.

BCA 030 01 02 87 6720 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü’nün 07 Temmuz 1939 tarih ve 2/11494 sayılı yazısı, “İngiltere’den alınacak harp, silah ve malzemeleri için Londra’ya gönderilen Kazım Orbay’ın gündeliğine zam yapılması ve heyetin çeşitli giderlerinin ödenmesi ile ilgili İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi”.

BCA 030 01 02 88 96 19 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü’nün 03 Ekim 1939 tarih ve 2/12077 sayılı yazısı, “Üçüncü Ordu Müfettişi Orgeneral Kazım Orbay’ın başkanlığında İngiltere ve Fransa’ya bir heyetin gönderilmesi, harcırah ve sair masraflarının ödenmesi ile ilgili İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi”.

BCA 030 01 02 902407 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Müdürlüğü’nün 11 Mart 1940 tarih ve 2/13046 sayılı yazısı, “İngiltere ve Fransa’ya gönderilen, heyetin reisi Kazım Orbay’a başkanlık zammı ödenmesi ile ilgili İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi”.

BCA 030 11 01 001642716 T.C. Başvekâlet Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı’nın 01 Aralık 1943 tarih ve 2/2402 sayılı yazısı, “Reisicumhur tarafından Orgeneral Asım Gündüz’ün Yüksek Askerî Şûra Üyeliğine, Orgeneral Kazım Orbay’ın Genel Kurmay 2. Başkanlığı’na tayin edildiği”.

BCA 030 11 0100 1110209 T.C. Başvekâlet Bakanlıklar Arası Tayin Daire Başkanlığı’nın 12 Ocak 1944 tarih ve 3/43 sayılı yazısı, “Genelkurmay Başkanlığına Orgeneral Kazım Orbay’ın tayin edildiğine dair Bakanlar Kurulu Kararı”.

BCA 030 18 0102 1115218 T.C. Başvekâlet Muamelât Umum Müdürlüğü Kararlar Dairesi Başkanlığı’nın 29 Temmuz 1946 tarih ve 3/4550 sayılı yazısı, “Birinci Ordu Müfettişi Orgeneral Salih Omurtak’ın Genelkurmay Başkanlığına, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Kazım Orbay’ın Yüksek Askerî Şûra Üyeliğine tayin edildiğine dair Bakanlar Kurulu Kararı”.

BCA 030 18 01 02 1205604 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Başkanlığı’nın 11 Temmuz 1949 tarih ve 3/9605 sayılı

yazısı, “Orgeneral Kazım Orbay’ın geçici görevle Suriye’ye gönderildiği ve ödenecek ücret ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı”.

BCA 030 10 0000 19734925 T.C. Başbakanlık Yazı İşleri ve Sicil Müdürlüğü’nün 28 Eylül 1949 tarih ve 3598 sayılı yazısı, “Suriye Hükümeti tarafından Orgeneral Kazım Orbay’a Suriye Liyakat Nişanı verilmesi”.

BCA 030 18 01 02 1223918 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Başkanlığı’nın 28 Nisan 1950 tarih ve 3/4947 sayılı yazısı, “Rıza Şah Pehlevî’nin Tahran’da yapılacak cenaze törenine katılmak üzere Orgeneral Kazım Orbay ve üç askeri personelin gönderildiği ve ödenecek ücret ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı”.

BCA 030 18 01 02 1235606 T.C. Başvekâlet Kararlar Dairesi Başkanlığı’nın 06 Temmuz 1950 tarih ve 3/11507 sayılı yazısı, “Orgeneral Kazım Orbay ve diğer üç Orgeneralin emekliye ayrılması ile ilgili Bakanlar Kurulu Kararı”.

BCA 030 10 0000 11275518 T.C. Başvekâlet Muamelât Umum Müdürlüğü Kararlar Dairesi Başkanlığı’nın 02 Nisan 1953 tarih ve 53/2107 sayılı yazısı, “Haydar Kank’ın 1938 Tunceli Harekâtında aile fertlerinin suçsuz yere öldürüldüğünü iddia ederek harekâtı idare eden Orgeneral Kazım Orbay, Tunceli Valisi Abdullah Alpdoğan ve İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’yı TBMM Dilekçe Komisyonu’na şikâyet ettiği”.

DOĞAN, Tuğba, “Arşiv Belgelerine Göre 1937-1938 Dersim İsyanı”, **History Studies**, Volume 4/1, 2012, Dicle Üniversitesi, Diyarbakır.

Harp Akademilerinin 127 Yılı (1848-1975 “Şeref Dolu Yıllar”), (Genelkurmay Harp Tarihi Başkanlığı Yazarlarından Emekli Kurmay Albay Turgut Yurdabak tarafından hazırlanmıştır.), Kara Kuvvetleri Matbaası, 1975.

İsmail Hami Danişmend, **31 Mart Vakası**, İstanbul Kitabevi, İstanbul 1961.

Kâzım Orbay ile bir mülâkat, **Akis Mecmuası**, 23 Ocak 1961, s.12-13.

MAZLUM, Muharrem (Erkânıharp Miralayı), **Erkânıharbiye Mektebi (Harp Akademisi) Tarihçesi**, Yıldız: Hr. Ak. K. Matbaası, 1930.

ORBAY, Kâzım, “Kâzım Orbay’ın Kendi El Yazısı ile Atatürk’e Ait İki Hatırası”, **Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi**, C 1, S 1, Kasım 1984, s. 127-136.

ÖZCAN, Azmi, “Otuzbir Mart Vakası”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt: 34, s. 9-11.

Sina Akşin, **31 Mart Olayı**, Sinan Yayınları, İstanbul 1972.

Süleyman Şefik Paşa, **Hatıratım: Başıma Gelenler ve Gördüklerim 31 Mart Vakası**, Arma Yayınları, İstanbul 2004.

SÜSLÜ, Azmi-BALCIOĞLU, Mustafa, **Atatürk’ün Silah Arkadaşları ve Atatürk Araştırma Merkezi Şeref Üyeleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s.141-142.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, **Kazım Orbay Koleksiyonu**, KO 6 15 15 2.

Türk Tarih Kurumu Arşivi, **Tevfik Bıyıklıoğlu Koleksiyonu**, TB 14 130 5-7.

Yurtta Olup Bitenler (Temsilciler Meclisi Başkanı Orgeneral Kazım Orbay’ın Öz Geçmişi), **Akis Mecmuası**, 23 Ocak 1961, s.14.

https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Kurtulu%C5%9F_Sava%C5%9F%C4%B1, Eriřim tarih: 12.03.2021.

<https://www.atam.gov.tr/kurumsal/tarihce-2>, Eriřim tarih: 23.03.2021.

<https://www.biyografya.com/biyografi/6285>, Eriřim tarih: 23.03.2021.

<https://www.tsk.tr/Sayfalar?viewName=KazimOrbay>, Eriřim tarih: 23.03.2021.

02/06/2023 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/kazim-orbay-1886-1964/?pdf=3535> adresinden eriřilmiřtir